

naar een stevig fundament voor de samenleving

In de Stuurgroep Impuls Beroepsonderwijs en Scholing (SIBS) werken de rijksoverheid (ministeries van OCenW, LNV, SZW en EZ), de instellingen voor beroepsonderwijs en sociale partners samen om het beroepsonderwijs beter op de kaart te zetten. De stuurgroep doet in de rapportage "Naar een stevig fundament voor de samenleving" voorstellen voor de eerste stappen naar een bredere positionering van het beroepsonderwijs en intensivering van de scholingsinspanningen. Het gaat hierbij om de versterking van het beroepsonderwijs, het vormgeven van de complementaire verantwoordelijkheid voor beroepsonderwijs en scholing en additionele maatregelen op het gebied van scholing van werkenden en werkzoekenden.

publicatie in steekwoorden

Naar een stevig fundament voor de kennis- samenleving

Stuurgroep Impuls
Beroepsonderwijs en Scholing

beroepsonderwijs en scholing op
weg naar 2010

Overzicht van publicaties in deze reeks

Doorstroomagenda beroepsonderwijs – Commissie Boekhoud, maart 2001
De doorstroomagenda in de praktijk (addendum doorstroomagenda) – Commissie Boekhoud, april 2001
Naar een stevig fundament voor de kennissamenleving – Stuurgroep Impuls Beroepsonderwijs en Scholing (SIBS), maart 2001
Beroepsonderwijs loont, de 'Beroepsbrief' – OCenW, juli 2001
Van binnen naar buiten; de innovatie van het beroepsonderwijs in een hogere versnelling. Middellange termijnverkenning beroepsonderwijs – OCenW, april 2002
Monitor impulsregeling beroepsonderwijs 2001 (samenvatting tussenrapportage) – Cinop, mei 2002

publicatieoverzicht

beroepskolom

beroepskolom

Publicatie van het
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen

productie
directie Voorlichting,
Leo Wijnhoven

vormgeving
Raster grafisch ontwerpers, Delft

druk
Drukkerij Zuidam & Zonen B.V., Woerden

uitgave
juli 2002

OCenW 32.124 / 2.500 / 08BK2002B051

Prijs € 6,-

Exemplaren van deze publicatie zijn telefonisch te bestellen bij Postbus 51-Infolijn, onder vermelding van het ISB-nummer.

Postbus 51-Infolijn
Telefoon (0800) 8051 (*gratis*),
elke werkdag van 9.00 - 21.00 uur of
via internet onder www.postbus51.nl
[kies brochures] (*dit is uitsluitend bedoeld voor bestellingen*)

ISBN 90 5910 279 7

Deze publicatie staat ook op internet onder: www.minocw.nl/beroepskolom

 Nederland gaat digitaal.

Uitgegeven door: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Publicatie van: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen of
CINOP of commissie Boekhoud

Naar een stevig fundament voor de kennis- samenleving

Stuurgroep Impuls
Beroepsonderwijs en
scholing

beroepsonderwijs en scholing
op weg naar 2010

Inleiding

In het Voorjaarsoverleg 2000 is door sociale partners met de notitie “Meer prioriteit voor het beroepsonderwijs” (juni 2000) de noodzaak van extra impulsen voor het beroepsonderwijs aan de orde gesteld. De beroepsonderwijskolom heeft hierop gereageerd met de notitie “Naar een herwaardering van het beroepsonderwijs en scholing”. Mede in het licht van de besluiten van het kabinet over de rijksbegroting 2001 is vervolgens in het Najaarsoverleg van 2000 de stuurgroep Impuls Beroepsonderwijs en Scholing ingericht. In de stuurgroep werken de rijksoverheid (ministeries van OCenW, SZW en EZ), instellingen voor beroepsonderwijs en sociale partners samen aan het formuleren van aanbevelingen inzake:

- de versterking van het beroepsonderwijs (vmbo/mbo/hbo);
- het vormgeven van de complementaire verantwoordelijkheid van de onderwijs-instellingen en de sociale partners voor beroepsonderwijs en scholing;
- additionele maatregelen op het gebied van scholing van werkenden en werkzoekenden.

De stuurgroep richt zich in eerste instantie op de bijdrage van de overheid aan de versterking van beroepsonderwijs en scholing. Vervolgens, in de voorbereiding op het komend Voorjaarsoverleg, zal de stuurgroep de complementaire inspanningen van scholings-instellingen en sociale partners expliciteren. Dan is de vraag aan de orde hoe optimale samenwerking en afstemming met beroepsonderwijsinstellingen – met behulp van de bestaande infrastructuur - kan leiden tot effectieve en efficiënte scholing van werkenden en werkzoekenden.

De stuurgroep stelt vast dat voor het verwezenlijken van de ambities een ontwikkeling nodig is naar een open stelsel van beroepsonderwijs en scholing. Een stelsel dat het hoofd biedt aan ontwikkelingen die het komende decennium bepalend zijn voor de samenleving en economie. De stuurgroep plaatst dit perspectief tegen de achtergrond van vier hoofdrends die door het SCP en CPB gezamenlijk zijn geïdentificeerd: een veranderende bevolkingssamenstelling, informatisering, internationalisering en individualisering.

Beroepsonderwijs en scholing staan nu voor de uitdaging om een fundamentele vernieuwingsslag te maken. In dit document schetst de stuurgroep het bijpassende kader. Het realiseren daarvan is een zaak van de middellange en lange termijn. Daarvoor zijn niet alleen substantiële financiële investeringen nodig, maar dienen de bestaande institutionele kaders, financieringssysteem en verantwoordingsarrangementen gemoder-

niseerd te worden. De horizon van dit veranderingsproces overschrijdt dan ook de huidige kabinetsperiode en legt daarmee een verbinding met het traject van verkenningen dat het kabinet is gestart, waaronder een verkenning naar de toekomst van het onderwijs. Dit traject loopt niet geheel parallel aan de werkzaamheden van de stuurgroep, maar schetst uiteindelijk dezelfde horizon. De stuurgroep acht commitment van het kabinet op het gedeelde toekomstperspectief dan ook van groot belang. Een commitment dat tot uitdrukking kan worden gebracht door het over te nemen in de vooruitblik van het kabinet op het eigen beleid.

In deze rapportage doet de stuurgroep zonder vooruit te lopen op de uitkomsten van de lange termijn verkenning onderwijs voorstellen voor de eerste stappen naar een bredere positionering van het beroepsonderwijs en intensivering van de scholingsinspanningen. Derhalve pleit de stuurgroep ervoor dat het kabinet in lijn met de conclusies van het Najaarsoverleg in december 2000, dit perspectief ondersteunt door in de besluitvorming over de Voorjaarsnota 2001 en de Kaderbrief 2002 een aantal van de aanbevolen betekenisvolle stappen te zetten.

Deze rapportage biedt een onderbouwing van de voorstellen en tegelijk een doorkijk naar de toekomst. Dit is in de eerste plaats verwoord in de preambule, waarin kort de uiteindelijke doelstellingen en gedeelde ambities worden omschreven. Paragraaf 2 plaatst deze ambities in het perspectief van toekomstige ontwikkelingen, terwijl in paragraaf 3 de complementaire verantwoordelijkheid van de verschillende partijen wordt toegelicht. In paragraaf 4 wordt de vertaalslag gemaakt van abstracte ambities en visie naar concrete uitvoering (implementatie). Paragraaf 5 tenslotte, biedt een doorkijk naar de toekomst en presenteert een uitvoeringsagenda voor zowel de korte als de middellange en lange termijn.

De uitdagingen zijn groot en talrijk, alleen voortvarend en gezamenlijk optreden biedt zicht op het realiseren van de gestelde ambities.

1. Preambule: Versterking van de kenniseconomie en sociale cohesie

In maart 2000 is tijdens de bijeenkomst van Europese regeringsleiders in Lissabon de ambitie uitgesproken dat de Europese Unie in 2010 de krachtigste economische regio in de wereld moet zijn. Deze ambitie kan alleen verwezenlijkt worden door de ontwikkeling van een geavanceerde kenniseconomie en versterkte sociale cohesie binnen de Unie. Het Nederlandse kabinet heeft hieraan de ambitie gekoppeld om binnen deze topregio tot de koplopers te behoren.

De moderne economie kenmerkt zich door een grotere kennisdynamiek: kennis wordt sneller ontwikkeld, verworven en toegepast. Kennis verouderd ook sneller en wordt sneller ingehaald door nieuwe ontwikkelingen. Daarom is het als samenleving van groot belang om gebruik te maken van alle aanwezige kennis. Mobilisatie van kennis vraagt om een gunstig klimaat voor (beroeps)onderwijs en scholing. Beroepsonderwijs en scholing moeten in staat worden gesteld om burgers, bedrijven en de overheid uit te dagen en uit te nodigen om zo veel mogelijk uit hun mogelijkheden te halen. Ze moeten in staat worden gesteld om constant hun kennis op te bouwen en waar nodig te vernieuwen.

In de praktijk betekent dit dat gelijktijdig op verschillende terreinen acties moeten worden ondernomen. Onderwijsinstellingen moeten de ruimte krijgen en creëren om niet alleen op de wensen van jeugdige onderwijsdeelnemers, maar ook op de wensen van werkzoekenden, werkenden en bedrijven in te spelen. Tegelijk moeten werkzoekenden en werkenden uitgedaagd worden om met scholing hun competenties op peil te houden en aldus hun 'employability', hun inzetbaarheid te waarborgen. Tenslotte moeten bedrijven bewust gemaakt worden van het belang om voortdurend te investeren in de ontwikkeling van hun menselijk kapitaal.

De dubbelslag van kennisintensivering van de economie en versterking van de maatschappelijke samenhang plaatst beroepsonderwijs en scholing in het centrum van het sociaal-economisch beleid. Het huidige stelsel van beroepsonderwijs en scholing nadert echter de grenzen van zijn mogelijkheden. Daarom moeten nieuwe wegen worden gecreëerd om (een deel van) de bevolking naar een middelbaar of hoger opleidingsniveau te brengen. Wegen die zowel lopen langs en door het reguliere beroepsonderwijs (vmbo, mbo en hbo) als via de scholingsvoorzieningen van werkenden en werkzoekenden en die gebruik maken van intelligente dwarsverbindingen tussen beide routes.

Het fundament dat in het reguliere onderwijs wordt gelegd is in belangrijke mate bepalend voor het profijt dat mensen trekken van participatie in postinitiële opleidingen. Versterking van dat fundament - in de vorm van een impuls voor het reguliere beroepsonderwijs - heeft daarom een direct positief effect op betere en bredere benutting van scholing gedurende het verdere leven. Leven lang leren wordt daarmee een grotere vanzelfsprekendheid en draagt bij aan de ontwikkeling van een kennissamenleving en kenniseconomie. Omgekeerd zal de verhoogde behoefte van werkenden en werkzoekenden aan scholing, hoge eisen stellen aan de responsiviteit van het beroepsonderwijs. De instellingen voor beroepsonderwijs worden uitgedaagd om hun aanbod af te stemmen op scholingsvragen vanuit de maatschappij.

2. Ontwikkeling naar 2010

Deze paragraaf schetst de achtergrond waartegen de breed gedragen ambitie om in Nederland de kenniseconomie en sociale cohesie te versterken, dient te worden gerealiseerd. Dit in lijn met de resultaten van de Europese top van Lissabon. Vervolgens worden de gevolgen voor het beroepsonderwijs en scholing aangegeven en geplaatst in het perspectief van 2010.

2.1. Trends

De ambitie om de Nederlandse economie te ontwikkelen tot een krachtige en concurrerende kenniseconomie, moet gerealiseerd worden in het perspectief van een vergrijzende bevolking en een stationaire beroepsbevolking. Daarnaast krijgt de beroepsbevolking een toenemend multicultureel karakter. In 2020 zal naar schatting 15% van de bevolking van allochtone afkomst zijn. Deze ontwikkelingen gaan gepaard met een afname van het aandeel van fysieke arbeid en een groter beroep op kennis in de Nederlandse economie. Dit leidt tot een groeiende vraag naar kennis door het bedrijfsleven en de overheid en daarmee een toenemende behoefte aan middelbaar en hoger opgeleiden. Tekorten aan middelbaar en hoger opgeleiden zijn reeds merkbaar. Verdere groei van deze tekorten wordt in arbeidsmarkttramingen ook voor de nabije toekomst verwacht. Op de lagere opleidingsniveaus daarentegen zijn reeds overschotten in het aanbod zichtbaar.

De demografische ontwikkelingen gaan gepaard met trends die ook wel bekend staan als de drie "i's": internationalisering, informatisering en individualisering. Het ontstaan van globale markten leidt onder andere tot een toenemend belang van menselijk kapitaal als concurrentiefactor. Internationalisering betekent ook een toename van het contact met buitenlandse culturen, religies en etniciteiten. ICT bevordert de ontwikkeling van de kennisintensivering van de economie. Informatie wordt binnen netwerken snel verspreid, veroudert snel en ontwikkelt zich tot machtsmiddel. Individualisering tenslotte uit zich in een toegenomen mondigheid en een behoefte aan differentiatie. De individuele burger verwacht producten en diensten die rekening houden met zijn persoonlijke kenmerken, wensen en levensstijl.

2.2. Gevolgen voor beroepsonderwijs en scholing

De trends hebben ingrijpende gevolgen voor het beroepsonderwijs dat hierop adequaat moet antwoorden: afgestudeerden moeten worden voorbereid op de eisen die de internationale kenniseconomie stelt. Zij dienen daartoe onder andere te beschikken over de benodigde sociale en ICT com-

petenties. De onderwijsvragen van individuele leerlingen, studenten, werkenden en werkzoekenden worden gedifferentieerder en vergen op maat gesneden trajecten en leerpaden. ICT kan behulpzaam zijn om zo'n gevarieerd aanbod mogelijk te maken. Tegelijkertijd richt de incentive structuur voor het beroepsonderwijs zich meer op vraagoriëntatie en het afrekenen op prestaties.

Geconstateerd kan worden dat het maximum van de bijdrage van het huidige onderwijs aan de vraag naar hoger en middelbaar opgeleiden op dit moment nog niet is bereikt, maar dat de grenzen van de huidige mogelijkheden naderen.

De instroom in het hoger onderwijs vanuit het vwo is al hoger dan 90% en kan dus niet veel meer groeien. Ook de doorstroom vanuit havo naar mbo en hbo ligt rond de 90%. Verruiming van het potentieel waaruit de toekomstige goed opgeleide beroepsbevolking moet worden gerecruteerd zal in belangrijke mate moeten worden gerealiseerd door het beroepsonderwijs. Dit onderwijs bedient op dit moment 60 à 65 procent van alle jongeren in de leeftijdsgroep van 12 tot 24 jaar. De maatschappelijke status komt echter niet met het belang overeen. Het verhogen van het maatschappelijk aanzien van het beroepsonderwijs is voor een deel afhankelijk van de prestaties van dit onderwijs. Winst kan met name worden geboekt door het doorontwikkelen van de beroepsonderwijskolom van vmbo, mbo en hbo tot een krachtig en samenhangend stelsel, dat minimaal een gelijkwaardig alternatief vormt voor de route door het algemeen voortgezet onderwijs. In de eerste plaats betekent dit dat de interne doorstroom moet verbeteren, zowel van vmbo naar mbo, als van mbo naar hbo. In de tweede plaats zal gewerkt moeten worden aan het rendement van het beroepsonderwijs. Daartoe moet onder andere het terugdringen van voortijdig schoolverlaten met nog meer kracht ter hand worden genomen.

In de gehele kolom is ruimte voor een forse verhoging van het interne rendement, van de doorstroom en ook van het aandeel niet traditionele deelnemers en studenten (werkenden, werkzoekenden, ouderen). De inzet van ICT, de samenwerking met bedrijven op het gebied van kennistransfer en scholing van werknemers, de ontwikkeling in de richting van kenniscentra zijn punten waarop van het beroepsonderwijs de komende jaren nog veel wordt verwacht. De stuurgroep is van mening dat het beroepsonderwijs over de volledige breedte zowel in zijn inhoud als in zijn aangeboden verschijningsvorm zal moeten veranderen. Dichter tegen de beroepspraktijk aan, met moderne, specifiek op het beroepsonderwijs gerichte pedagogische en didactische werkvormen en in staat tot het bieden van individueel maatwerk.

De impuls die gegeven zal worden aan scholing en scholingsvoorzieningen, zal daarnaast moeten bijdragen aan het voorzien in de behoefte aan middelbaar en hoger opgeleiden doordat het volwassenen beter in staat stelt om hun kwalificatieniveau te verhogen.

2.3. Perspectief tot 2010: schets van het toekomstige samenspel

De opsomming van uitdagingen voor het beroepsonderwijs vereist betekenisvolle aanpassing van het samenspel tussen het aanbod van de onderscheiden sectoren (vmbo, mbo en hbo) in de beroepsonderwijskolom onderling en van dat beroepsonderwijs en de vraag (behoefte) naar opleiding en scholing, leidend tot vernieuwing op vele fronten. Dit moet resulteren in een maatschappelijk hoog gewaardeerde en stevig gepositioneerde kolom van beroepsonderwijs. Samenhangend beroepsonderwijs dat in staat is om de veelheid van vragen naar en behoefte aan beroepsonderwijs en kennis adequaat te beantwoorden.

Vragen die afkomstig zijn van gedifferentieerde groepen. In de eerste plaats van de reguliere leerlingen, deelnemers en studenten, die overigens in toenemende mate een veelkleurig karakter krijgen, zowel naar culturele achtergrond als naar belangstelling, leerstijl en leerervaring. In de tweede plaats bevorderen de maatregelen op het gebied van scholing dat werkenden en werkzoekenden zich vaker en gemakkelijker melden aan de poorten van de instellingen voor beroepsonderwijs. Tenslotte zullen de werkgevers – bedrijven en overheid - de onderwijsinstellingen benaderen met het verzoek om de publieke kennisinfrastructuur toegankelijker te maken voor de gestaag toenemende kennisbehoefte die in de samenleving bestaat. Vanuit de erkenning dat zij geen monopolie meer bezitten op kennis, zullen onderwijsinstellingen de relaties met vele organisaties (profit en non profit) in hun omgeving intensiveren en optimaliseren, zodat de verspreiding en uitwisseling van kennis werkelijk gestalte krijgt.

Het toekomstig beroepsonderwijs is flexibel georganiseerd en is in staat om aan iedereen een passend onderwijs- of scholingstraject te bieden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een nieuwe effectieve meer op de bijzondere kenmerken van het beroepsonderwijs toegesneden pedagogiek. Kernbegrippen voor deze pedagogiek zijn: activerend en constructivistisch. Resultaat zal zijn dat het onderwijsaanbod, meer dan nu het geval is, zal zijn toegesneden op de wensen van die onderwijsdeelnemers die eerder een constructief-practische dan een cognitief theoretische oriëntatie hebben. Kortom: er zal verbredingsslag gemaakt worden in de richting van praktijkgeoriënteerde, producerende leervormen. Daarnaast maken elektronische leeromgevingen het leren op meerdere plaatsen en tijdstippen mogelijk, waardoor het onderwijsaanbod ook in dat opzicht kan worden

aangepast aan individuele wensen en behoeften. Individueel maatwerk betekent ook dat reeds verworven competenties –bij volwassenen maar ook bij de steeds gevarieerdere groep jongeren- op een adequate wijze gehonoreerd worden bij de opstelling van het individuele opleidings- of scholingstraject (EVC).

Het toekomstig beroepsonderwijs werkt op basis van een aanmerkelijk verhoogd serviceniveau, dat ondermeer tot uitdrukking komt in de responsiviteit ten aanzien van de verschillende soorten vragen en de bereikbaarheid en toegankelijkheid (in termen van tijd en afstand, zowel fysiek als virtueel). De deelnemers aan het beroepsonderwijs hebben een versterkte positie. De kwaliteit van het beroepsonderwijs is hoog en hierover leggen de onderwijsinstellingen verantwoording af aan alle relevante stakeholders: overheid, deelnemers, ouders en bedrijven, op basis van concrete doelstellingen. De publieke kennisinfrastructuur zal moeten kunnen concurreren met de particuliere instellingen in een open markt, op basis van gelijke condities. Een hoge kwaliteit, in combinatie met een duidelijk doorstroomperspectief, van vmbo tot hbo, maakt van het onderwijstraject door de totale kolom met recht een “koninklijke weg”. Dit beroepsonderwijs kan hierdoor rekenen op een maatschappelijke waardering die recht doet aan de centrale positie die dit onderwijs heeft in de ontwikkeling van een groot deel van de Nederlandse bevolking en in de ontwikkeling van de Nederlandse kenniseconomie en kennissamenleving.

2.4. Ambities

De ontwikkeling van Nederland tot een evenwichtige kennismaatschappij, ondersteund door een krachtige kenniseconomie in 2010 is de gedeelde ambitie van de partijen in de stuurgroep.

Deze ambitie is vertaald in de doelstelling om “...een brede basis voor onze toekomstige kenniseconomie...” te bieden. Een doelstelling die gerealiseerd kan worden wanneer een effectief samenspel wordt bewerkstelligd tussen het aanbod van beroepsonderwijs en scholing en de behoefte aan scholing. Voorwaarden voor dat samenspel zijn samengevat:

- Een aan de eisen van de tijd beantwoordende huisvesting en outillage;
- Een optimaal functionerende beroepsonderwijskolom door de ontwikkeling en de uitbouw van een pedagogiek voor het beroepsonderwijs met alle daarbij behorende didactiek. Op basis daarvan:
 - Kwalitatief hoogwaardig en deskundig personeel
 - Optimale samenhang en doorstroom in de beroepsonderwijskolom
 - Maximaal intern rendement (en dus minimaal voortijdig schoolverlaten)
 - Maximale toegankelijkheid dankzij optimale receptiviteit en responsiviteit op een variatie aan doelgroepen

- Een optimale systematiek van stimulering en facilitering van de behoefte aan scholing onder werkenden en werkzoekenden
- Complementair aanbod van beroepsonderwijs en scholing: optimale samenwerking tussen beroepsonderwijs en scholingsvoorzieningen en optimale (inhoudelijke) afstemming daartussen.

3. Complementaire verantwoordelijkheden

De ontwikkeling van Nederland tot evenwichtige kennismaatschappij en geavanceerde kenniseconomie zal tot stand moeten komen door een sterk samenspel van alle betrokken partijen, gericht op versterking van het beroepsonderwijs en bevordering van de scholing van werkenden en werkzoekenden. Het samenspel kenmerkt zich door de complementaire verantwoordelijkheid van overheid, onderwijsinstellingen en sociale partners. De versterking van het beroepsonderwijs is in de eerste plaats een verantwoordelijkheid van de overheid en de onderwijsinstellingen. Voor scholing van werkzoekenden is de overheid eerst verantwoordelijke, de scholing van werkenden is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de sociale partners. De overheid heeft daarbij een faciliterende rol.

Deze faciliterende rol van de overheid is gericht op het behoud van een goed opgeleide en breed inzetbare beroepsbevolking door middel van een aantrekkelijk “human capital” klimaat. Het gaat daarbij onder andere om het wegnemen van belemmeringen in bijvoorbeeld de regelgeving en op het ontwikkelen van een incentivestructuur die betrokkenen aanzet tot het gewenste resultaat. De aandacht gaat uit naar alle doelgroepen: (op-)scholing van werkenden, scholing van werkzoekenden en duurzame plaatsing van zwakke groepen op de arbeidsmarkt, waaronder mensen zonder een startkwalificatie en herintreedsters. De rol van de overheid bij de reïntegratie van werklozen die zonder startkwalificatie geplaatst worden, houdt niet bij deze plaatsing op, maar strekt zich uit tot het moment dat de startkwalificatie is behaald en betrokkenen zodoende weerbaarder en breder inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt. Daarnaast faciliteert de overheid met een brede mix van instrumenten de inspanningen van sociale partners om te komen tot een goed opgeleide en breed inzetbare beroepsbevolking.

De primaire verantwoordelijkheden van de verschillende partijen liggen helder. Tevens is het voor alle partijen duidelijk dat de complexe verwevenheid van diezelfde verantwoordelijkheden dwingt tot afstemming en samenwerking. Beroepsonderwijs en scholing moeten een onderwijsaanbod ontwikkelen dat open, uitnodigend en uitdagend is voor een diversiteit aan doelgroepen. Parallel aan het herinrichten van de aanbodzijde, zal de vraag naar beroepsonderwijs en scholing gestimuleerd en gefaciliteerd moeten worden.

In deze rapportage wordt in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de overheid en de onderwijsinstellingen belicht. De stuurgroep wijst er echter op dat in het vervolgtraject de complementaire verantwoordelijkheid van de sociale partners nadrukkelijk aan de orde komt, evenals de dis-

cussie over het optimaliseren van de samenwerkingsverbanden tussen onderwijsinstellingen onderling en met het bedrijfsleven. De aandacht zal daarbij mede gericht zijn op de (uitwerking van de) aanbevelingen van de sociale partners aan de decentrale CAO-partijen op het terrein van het versterken van employability, zoals gedaan in diverse documenten van de Stichting van de Arbeid, sedert 1995, meest recent in de centrale aanbeveling van 22 december 2000 .

4. Van visie naar implementatie

Tot nu toe zijn de achtergronden en ontwikkelingen beschreven van de ambitie om in 2010 in Nederland een sociaal evenwichtige samenleving te realiseren, ondersteund door een krachtige kenniseconomie. Daarbij zijn de gezamenlijke doelstellingen en verantwoordelijkheden van sociale partners, beroepsonderwijsinstellingen en overheid benadrukt in termen van complementariteit.

De complementariteit vertaalt zich in de verwevenheid en samenhang van de oplossingsrichting. Beroepsonderwijs en scholing moeten voorbereid worden om het onderwijsaanbod in te richten op de toekomst. Twee wegen – die van beroepsonderwijs en scholing – worden vernieuwd, verbreed en geïntensiveerd op een zodanige wijze dat er waardevolle verbindingen worden gelegd. Op beide terreinen moeten maatregelen worden ingezet, die elkaar versterken en die toekomstige beleidsontwikkeling naar een verder perspectief niet mogen dwarsbomen. Tegelijkertijd moeten alle leden van de samenleving voldoende gestimuleerd en gefaciliteerd worden om zichzelf te scholen en te ontwikkelen. Ondersteuning bij de vraagarticulatie van werkgevers en werknemers is daarbij van essentieel belang. Onderstaand wordt getracht het complex van vraagstukken en uitdagingen uit te zetten in de tijd. Tevens wordt aandacht besteed aan de wijze waarop inzicht zal worden gekregen in wat daadwerkelijk wordt bereikt. Tenslotte wordt aangegeven via welke maatregelen op korte termijn, naar het oordeel van de stuurgroep, een eerste impuls aan het realiseren van de ambities kan worden gegeven.

4.1. Fasering

Het perspectief van 2010 is een perspectief voor de middellange en lange termijn. Een termijn die de regeerperiode van het huidige kabinet ruim overschrijdt. De bijdrage van het kabinet aan deze ontwikkeling betreft afwegingen die door hun aard en omvang het beste passen in de voorbereiding van het regeerakkoord van het volgende kabinet.

Tegelijkertijd benadrukt de stuurgroep dat 2010 dichterbij is dan het lijkt. Zij pleit er dan ook voor om reeds nu bij de besluitvorming over de Voorjaarsnota 2001 en de Kaderbrief 2002 een impuls van de zijde van de overheid zichtbaar te maken. De urgentie en omvang van de problematiek vereisen spoedige maatregelen. Een eerste impuls voor het beroepsonderwijs is nu al noodzakelijk om de instellingen in staat te stellen om naar 2010 te groeien. Een aanzienlijk deel van de beroepsbevolking anno 2010 zit immers nu al in de schoolbanken. Bij de aanbevelingen voor wat op korte termijn moet gebeuren, heeft de stuurgroep zich laten leiden door de bij-

drage die reeds in 2001 wordt geleverd. Daarnaast is van belang geweest of de maatregelen op korte termijn een merkbaar positief effect hebben en in die zin ook daadwerkelijk als impuls dienen. Tenslotte betreft het maatregelen die zonder meer genomen moeten worden, ongeacht de in de komende jaren – bijvoorbeeld op basis van de uitkomst van de verkenningen onderwijs – te zetten stappen. De door de stuurgroep aanbevolen maatregelen mogen kortom de ruimte voor toekomstige beleidsontwikkeling en besluiten niet beperken. Ten behoeve van de voortgang zal de stuurgroep zich voor het Voorjaarsoverleg nader buigen over de invulling van de complementaire verantwoordelijkheid van alle partijen en het mogelijk versterken van financiering via de vraag en prestatie gerelateerde vormen van bekostiging.

De in de stuurgroep vertegenwoordigde partijen: overheid, sociale partners en onderwijsinstellingen, stellen vast dat het realiseren van de in het voorgaande geschetste uitwerking van de gezamenlijke ambities aanzienlijke (o.m. financiële) extra investeringen zal vergen zowel in de inhoudelijke en institutionele vernieuwing van het gehele beroepsonderwijs, als in de ambitie om voortdurend te investeren in de ontwikkeling van de inzetbaarheid van de (potentiële) beroepsbevolking.

Voor wat betreft de bijdrage van de overheid aan het beroepsonderwijs spreken sociale partners en onderwijsinstellingen daarbij als hun oordeel uit dat de die extra investeringen een structureel karakter zouden moeten hebben en de omvang ervan, mede in het licht van de eerdere oproep van sociale partners aan het kabinet, als eerste stap tenminste een miljard gulden zou moeten bedragen. Ook achten deze partijen het van belang om te benadrukken dat het investeringen betreft die geplaatst moeten worden naast mogelijke financiële toevoegingen die voortvloeien uit de besluitvorming omtrent de aanbevelingen van de commissie Van Rijn. De ambtelijke leden van de stuurgroep bevinden zich niet in de positie om hierover uitspraken te doen. Onderwijsinstellingen en sociale partners - realiseren zich dat naast de gevraagde impuls van de overheid, complementair acties moeten worden ondernomen.

Ook ten aanzien van de meest zwakke groepen op de arbeidsmarkt is op korte termijn een gerichte impuls gewenst. Een krappe arbeidsmarkt biedt mogelijkheid om 'snel plaatsen' te realiseren en al werkend (functiegericht) verder te scholen. Met scholing die direct aan de werkplek is gerelateerd, wordt de effectiviteit verhoogd. Voorkomen moet worden dat na 'snel plaatsen' die scholing in het gedrang komt. Naast zorg voor reïntegratie zal intensieve aandacht daarom gericht moeten zijn op een blijvende inzetbaarheid van zittende werknemers. Ook dit wordt in de vervolgfase uitgewerkt en geïmplementeerd. Hetzelfde geldt voor de uitwerking van de complementaire verantwoordelijkheden van de sociale partners.

4.2. Inzicht in resultaten.

De stuurgroep is van mening dat inzichtelijk moet worden gemaakt op welke wijze de via de voorgestelde extra impuls beschikbare middelen worden ingezet en of de gestelde doelen daadwerkelijk worden bereikt.

In de periode naar het Voorjaarsoverleg zal de stuurgroep daartoe een voorstel voor een monitoring- en evaluatiesystematiek opstellen. Daarbij moet de extra administratieve last tot een minimum worden beperkt, onder meer door zo veel mogelijk aan te sluiten op het bestaande instrumentarium. Verondersteld wordt dat een aanloop nodig zal zijn voordat de eerste resultaten van de extra impuls zichtbaar zijn. Dit betekent dat in eerste termijn de nadruk zal liggen op het volgen van het proces, terwijl verderop in het proces, in termen van bijvoorbeeld gerealiseerd volume, het bereikte resultaat inzichtelijk moet worden gemaakt. Het ligt voor de hand dat voor de uitwerking van deze systematiek voor het onderdeel beroepsonderwijs het initiatief wordt gelegd bij de onderwijsinstellingen en voor het onderdeel scholing bij de sociale partners

4.3 Investerings op verschillende terreinen

De investeringen voor de extra impuls strekken zich uit over het reguliere beroepsonderwijs en scholing. In paragraaf 4.3.1. worden de activiteiten geschetst in het kader van versterking van het beroepsonderwijs. Paragraaf 4.3.2. besteedt aandacht aan scholing van werkenden en werkzoekenden.

4.3.1. Beroepsonderwijs

De afgelopen jaren heeft het kabinet al een aantal impulsen in het beroepsonderwijs gerealiseerd. Het betreft onder andere:

- deels incidentele extra investeringen ten behoeve van de modernisering van de apparatuur in vmbo en mbo;
- tijdelijke middelen voor een impuls beroepsopleidingen;
- een ophoging van de middelen in verband met de groei van de deelnemersaantallen in mbo en hbo;
- extra middelen voor de toepassing van ICT in het vmbo en mbo.

Extra impulsen op korte termijn zijn nodig om de beroepspedagogiek en alle consequenties daarvan tot zijn recht te laten komen. Grosso modo kunnen drie terreinen worden onderscheiden, waarop de komende jaren extra investeringen nodig zijn:

- de kwaliteit van de leeromgeving;
- de kwaliteit van het leerproces;
- verbetering van de doorstroom.

Aan deze benodigde extra investeringen gaat vooraf het honoreren van de deelnemersontwikkeling: de stuurgroep gaat ervan uit dat de bekostiging door de overheid van de beoogde stijging van deelnemers en studenten in het beroepsonderwijs geheel wordt vertaald in een overeenkomstige uitbreiding van het budget voor de onderwijsinstellingen. De stuurgroep beschouwt dit als primaire voorwaarde voor de versterking van het beroepsonderwijs.

De kwaliteit van de leeromgeving

- Het startpunt voor de extra impuls voor het beroepsonderwijs ligt in het verbeteren van de kwaliteit van de leeromgeving. Een aantrekkelijke en goed toegeruste leeromgeving is een basisvoorwaarde voor het aantrekkelijker maken van het beroepsonderwijs. Modern en toekomstgericht beroepsonderwijs kan alleen succesvol worden aangeboden als de huisvesting en de inventaris goed op orde zijn. De stuurgroep constateert dat op deze gebieden – in het bijzonder in het vmbo, maar ook in het mbo aanzienlijke – achterstanden zijn opgelopen. Zij baseert haar oordeel onder meer op constatering in het rapport dat is opgesteld in opdracht van het Ministerie van OCenW. Dit rapport “De kwaliteit van de fysieke leeromgeving van het vmbo” doet verslag van een kwaliteitsmeting naar de functionele en technische kwaliteit van de locaties of schoolgebouwen en de kwaliteit van de omgeving. Daarin zijn aspecten meegenomen zoals: bereikbaarheid, de staat van onderhoud en de kwaliteit van de inventaris. In het rapport wordt onder meer geconcludeerd dat “...de kwaliteit van de fysieke leeromgeving van het vmbo is in 65% van de scholen onder de maat...” is.

Mede tegen die achtergrond is de stuurgroep van mening dat met de inzet van de extra impuls op de korte termijn maatregelen moeten worden genomen die gericht zijn op:

1. Investeren in de outillage van het beroepsonderwijs, met bijzondere aandacht voor het mogelijk maken van moderne leeromgevingen, via bijvoorbeeld versterking van de ICT-infrastructuur.
2. Investeren in de huisvestingssituatie van het beroepsonderwijs, met name in het vmbo.

De kwaliteit van het leerproces

Het terugdringen van voortijdig schoolverlaten en het versterken van het rendement van het beroepsonderwijs kunnen direct worden beïnvloed door verbetering van de kwaliteit van het leerproces. Bovendien kan daarmee het imago van het beroepsonderwijs versterkt worden. Verbetering van de kwaliteit van het leerproces betekent feitelijk dat het serviceniveau van het beroepsonderwijs versterkt moet worden, onder andere door:

- vernieuwing en ontwikkeling van het leerproces en daarmee vergroting van de aantrekkelijkheid van het beroepsonderwijs;
- inhoudelijke afstemming in de beroepsonderwijskolom en met de arbeidsmarkt (zie ook het punt doorstroomagenda);
- verhogen van de responsiviteit van het beroepsonderwijs naar gedifferentieerde doelgroepen (individueel maatwerk).

Recent zijn diverse rapporten aan de stuurgroep aangeboden met aandacht voor de kwaliteit van het leerproces. De Taskforce Beroepsonderwijs, een initiatief van branche- en werkgeversorganisaties heeft de “Interimrapportage Taskforce Beroepsonderwijs” ingediend, terwijl namens de organisaties van het beroepsonderwijs de notitie “Naar een herwaardering van het beroepsonderwijs” is aangeleverd. Tenslotte heeft de Stichting van de Arbeid in juni 2000 het rapport “Meer prioriteit voor het beroepsonderwijs” opgesteld. De stuurgroep heeft met belangstelling kennis genomen van deze rapporten.

Zij ondersteunen de visie van de stuurgroep dat het serviceniveau van het beroepsonderwijs moet verbeteren. Als *conditio sine qua non* voor de kwaliteit van het leerproces geldt de kwaliteit van het docentencorps. Daartoe is onder andere een motiverend personeels- en bekostigingsbeleid nodig. Docenten moeten geschoold worden in nieuwe deskundigheden en beroepspedagogiek. De stuurgroep beschouwt de vormgeving daarvan als een verantwoordelijkheid van CAO-partijen in de onderwijssector, respectievelijk van de onderwijsinstellingen zelf. De stuurgroep stelt vast dat op dit terrein reeds initiatieven in gang zijn gezet. De stuurgroep acht het gewenst dat het kabinet bij zijn besluiten over de bevindingen van de commissie Van Rijn over de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden in het onderwijs, nadrukkelijk oog heeft voor bijdragen aan het verhogen van het serviceniveau. De stuurgroep acht het wenselijk dat de bevindingen van de commissie Van Rijn en de rapportage van de stuurgroep als separate dossiers worden beschouwd. Dit mag echter niet leiden tot verlies aan samenhang en synergie in beleid. De beide dossiers kunnen elkaar immers versterken. Daarom pleit de stuurgroep naast de aanbevelingen van de commissie Van Rijn voor opwaardering van de personele component. Deze kwaliteitsslag – personele impuls - moet eraan bijdragen dat binnen de volledige kolom van beroepsonderwijs de juiste competenties in voldoende mate aanwezig zijn om uitvoering te geven aan de toekomstige taakstelling. De instellingen voor beroepsonderwijs moeten in staat worden gesteld een proactief, modern personeelsbeleid te ontwikkelen. Mogelijke belemmeringen in wet- en regelgeving dienen te worden weggenomen. Andere aan te bevelen maatregelen betreffen het bevorderen van personeelsuitwisseling tussen bedrijfsleven en onderwijs. De resultaten van de

regeling zij-instroom zijn positief. Het is interessant om te bezien of verruiming bevorderd kan worden naar uitwisseling van management.

Geïntensiveerde arrangementen met bedrijven en overheden dragen zo ook bij aan de kwaliteit van het leerproces. Door uitwisseling van personeel, maar wellicht ook door directere uitwisseling van kennis. Zo kan het bedrijfsleven het beroepsonderwijs ondersteunen bij de pedagogisch-didactische ontwikkeling. Te denken valt aan de uitwerking van competentiegerichte curricula, waarin arbeidsmarktvaardigheden centraal staan, vernieuwende onderwijskundige inrichting, gericht op meerdere instroommomenten in het jaar, individueel maatwerk en tijd- en plaatsafhankelijke leermethoden.

De stuurgroep pleit voor de inzet van extra middelen op korte termijn gericht op:

1. Versterken van de specifieke kwaliteiten en deskundigheden die van docenten in het beroepsonderwijs worden gevraagd.
2. Versterking van het werkend leren en de praktijkcomponent in het beroepsonderwijs. Producterende leermethoden, zoals bijvoorbeeld simulaties, sluiten inhoudelijk beter aan op de beroepspraktijk. Bovendien worden arbeidsmarktvaardigheden en competenties verworven die via de meer traditionele leermethoden lastiger zijn te leren. Versterking van het werkend leren en de praktijkcomponent vereist met name verbetering van de kwaliteit van de specifieke begeleiding van leerlingen, deelnemers en studenten in stage en beroepspraktijkvorming. Dit veronderstelt inspanning van de zijde van de sociale partners.
3. Bieden van de mogelijkheid tot experimenten met nieuwe pedagogische en didactische vormen die rekening houden met de eisen van het beroepsonderwijs: dicht tegen de beroepspraktijk aan, eenduidig en samenhangend als volledige leerweg (doorlopende leerlijnen), rekening houdend met competenties en EVC en tegemoetkomend aan de gedifferentieerde behoefte van de verschillende doelgroepen (individueel maatwerk). Kortom gericht op vernieuwing van de opleidingsstructuur. In de uitwerking valt te denken aan voortzetting en verbreding van het actieprogramma vmbo en de impulsen voor het versterken van de kwalificatiestructuur beroepsonderwijs, mede ter voorkoming van het voortijdig schoolverlaten.
4. Ruimte voor experimenten. Dit betekent dat daar waar dat noodzakelijk is wet- en regelgeving aangepast moeten worden, de feitelijke speelruimte van overheidswege goed in kaart moet worden gebracht en innovatiebudgetten worden ingezet.
5. Een aangepaste wijze van toetsing en examinering als gevolg van de gedifferentieerde doelgroepen van het beroepsonderwijs en de variëteit

aan werkvormen. Dit betekent de ontwikkeling van een examensystematiek die èn tegemoet komt aan die inhoudelijke eis èn het maatschappelijk vertrouwen in de kwaliteit van het beroepsonderwijs en de startende beroepsbeoefenaren voldoende borgt. Voor het mbo betekent dit het uitwerken van de voorstellen van de Stuurgroep Deetman.

Tenslotte wijst de stuurgroep erop dat binnen de bovengenoemde activiteiten voldoende aandacht zal moeten worden geschonken aan de ontwikkeling van een motiverend personeelsbeleid binnen de instellingen. Human resourcesbeleid met als doelstelling de ontwikkeling van benodigde competenties en bevordering van de kwaliteit van het docentencorps vormt immers in de ogen van de stuurgroep een *conditio sine qua non*.

De verbetering van de doorstroom

De kolom van het beroepsonderwijs moet een sterke, samenhangende, vanzelfsprekende leerroute worden, minimaal gelijkwaardig aan de route van het algemeen vormend onderwijs. De stuurgroep benadrukt dat zij spreekt over de doorstroom voor de gehele kolom van beroepsonderwijs, met bijzonder aandacht voor de doorstroom van vmbo naar mbo, de interne doorstroom in het mbo (van de niveaus 1 en 2 naar de niveaus 3 en 4) en de doorstroom van de niveaus 3 en 4 in het mbo naar het hbo. Sterkere samenhang kan tevens helpen om voortijdig schoolverlaten te voorkomen. Afstemming en doorstroming van beroepsonderwijs is - vanwege de historisch gegroeide verschillen tussen vmbo, mbo en hbo - lastiger dan het op het eerste oog lijkt. De Commissie Doorstroomagenda Beroepsonderwijs heeft zich over dit vraagstuk gebogen en komt in haar eindrapport met nuttige bevindingen en aanwijzingen voor oplossingsrichtingen. Met die commissie is de stuurgroep van mening dat de beroepsonderwijskolom gekenmerkt moet worden door een samenhangende beroepsgerichte pedagogische en didactische benadering. Aandacht voor de loopbaan van de deelnemer, benutten van het aanwezige talent bij de verscheidenheid van deelnemers en studenten en competentiegericht onderwijs zijn elementen van een dergelijke aanpak.

De stuurgroep bepleit daarom het inzetten van extra middelen voor een impuls, gericht op de volgende stappen:

1. intensiveren en optimaliseren van de regionale en sectorale samenwerking tussen onderwijsinstellingen voor beroepsonderwijs onderling (.....) en tussen deze instellingen en het bedrijfsleven en lokale overheden;
2. versterking van de begeleiding van de deelnemer, waarbij studie-, beroeps- en opleidingskeuze een eerste stap is en vormen van intake, assessment en gebruik van portfolio's belangrijke instrumenten vormen
3. betere inhoudelijke en programmatische afstemming tussen het onder-

wijsaanbod vmbo-mbo en mbo-hbo (hybride overgangen) in samenhang met een onderwijskundige ontwikkeling zoals genoemd onder het punt 'kwaliteit van het leerproces'.

4.3.2. Scholing

Bij scholing geldt net als bij het beroepsonderwijs dat investeringen 'sec' in de scholing van het individu niet los gezien kunnen worden van de wijze waarop dit gebeurt en de context waarin. Door een efficiënte en effectieve inzet van scholingsmiddelen kunnen tijdsinzet en investeringsrisico's worden beperkt. Vertrekpunt is de wijze waarop de institutionele arrangementen erop kunnen worden toegesneden om werkenden en werkgevers te prikkelen tot het articuleren van de vraag en het kunnen accommoderen van die vraag naar scholing. De sociale partners werken al sinds 1995 samen aan de bevordering van employability. Een belangrijke stap is gezet in de centrale aanbevelingen van 22 december 2000 respectievelijk die van maart 2001 met daarin aanbevelingen over het gebruik van persoonlijke ontwikkelingsplannen en bijbehorende budgetten, employability-adviseurs en branche- en sectoroverschrijdende employability.

Met een faciliterende rol stimuleert de overheid gewenste resultaten. Het betreft een brede policy-mix gericht op het stimuleren van scholing voor werkenden en werkzoekenden alsmede een effectieve en efficiënte inzet van scholing.

Voorbeelden van (nieuwe) incentives van de kant van de overheid op dit terrein zijn:

- de voorgenomen Scholingsimpuls, die zich richt op het stimuleren van scholing van werkenden boven het startkwalificatieniveau.
- met ingang van 1 januari j.l. is de scholingsaftrek verruimd voor scholing tot aan startkwalificatieniveau en Nederlands als tweede taal; voor scholing van ouderen en scholing binnen het MKB was de aftrek al eerder verruimd.
- In de nieuwe planperiode zullen ESF-middelen beschikbaar zijn voor scholing van werkenden. In de eerste plaats voor scholing tot aan startkwalificatieniveau, daarnaast ook voor opscholing tot aan het MBO 4 niveau en sectoroverstijgende scholing.
- Er zal worden geëxperimenteerd met de individuele leerrekening.
- Via verlofsparen kan een individuele -fiscaal aantrekkelijke -spaarpot voor de werknemer worden gecreëerd, waarvan de inleg vrij aanwendbaar is voor het financieren van periodes van (scholings)verlof;
- Met EVC (pilots, kenniscentrum), Investors in People, employability-adviseurs en de employability conferentie van EZ op 26 april 2001 wordt een effectieve en efficiënte inzet van scholing gestimuleerd.

De aandacht voor scholing van werkenden is toegenomen, scholing van categorieën als ouderen, deeltijdwerkers en laagopgeleide werkenden blijft (nog) achter. In het najaarsoverleg tussen kabinet en sociale partners van december 2000 is uitgebreid gesproken over de noodzaak van intensivering van scholingsinspanningen.

Hoewel er vanuit de sectoren al de nodige initiatieven worden ondernomen, is vastgesteld dat een impuls gewenst is om die groepen te bereiken die kwetsbaar zijn op de arbeidsmarkt.

Scholingsinspanningen kunnen worden versterkt door het goed op elkaar afstemmen van de inzet van sociale partners en de overheid. Ook daarvoor zijn extra impulsen op de korte termijn nodig, waarbij twee terreinen te onderscheiden zijn:

- naar een duurzame reïntegratie
- blijvend investeren in een inzetbare beroepsbevolking.

Duurzame reïntegratie

Een grote groep werkenden, 1,8 miljoen, heeft formeel een hoogst genoten opleiding die onder het startkwalificatieniveau ligt. Duurzame reïntegratie is nog niet gerealiseerd bij diegenen onder hen die op de arbeidsmarkt functioneren zonder ook feitelijk het startkwalificatie-niveau te hebben bereikt. Ook onder de nieuwe instromers op de arbeidsmarkt heeft een deel nog geen opleiding die minimaal op MBO-2 niveau ligt.

De bestaande keten van reïntegratie (ingevuld door de sluitende aanpak voor de nieuwe instroom en het zittende bestand) heeft als doel werklozen (onder wie herintreedsters) te plaatsen op de arbeidsmarkt. Omdat de huidige arbeidsmarkt wordt gekenmerkt door vacatureknelpunten op alle niveaus ontstaat druk op de uitvoeringsorganisaties om snel te plaatsen, waardoor scholing gericht op duurzame arbeidsinpassing in het gedrang kan komen. De verantwoordelijkheid van de overheid bij de reïntegratie van werklozen die zonder startkwalificatie geplaatst worden, zou echter niet bij deze plaatsing moeten ophouden. Aan deze groep zou alsnog een kans op het behalen van een startkwalificatieniveau moeten worden gegeven.

Een mogelijkheid zou zijn om de verantwoordelijkheid die de overheid op zich neemt voor de duurzaamheid van de plaatsing tot uitdrukking te brengen in het beschikbaar stellen van een aanbod aan de geplaatste werknemer en diens werkgever, ten behoeve van activiteiten om via werkend leren tot een startkwalificatie te komen. Werk en scholing kunnen elkaar dan ondersteunen. Zodoende wordt de betrokkene weerbaarder en breder inzetbaar op de arbeidsmarkt en vermindert het gevaar van terugval naar de uitkering in economisch slechtere tijden. Ook herintreedsters die wel al een startkwalificatie hebben kunnen moeite hebben met duurzame inpas-

sing omdat hun scholing verouderd is. Voor die categorie is opfrissen van kennis en vaardigheden nodig. De stuurgroep zal een en ander in de tweede fase uitwerken.

Blijvend investeren in een inzetbare beroepsbevolking

Behoud van een goed opgeleide en breed inzetbare beroepsbevolking door middel van een aantrekkelijk “human capital” klimaat” vergt - afgezet tegen de ambities voor 2010 - forse inspanningen van alle betrokkenen. Inspanningen niet alleen gericht op werkenden zonder startkwalificatie, maar op wederkerend leren in den brede.

De stuurgroep onderstreept de noodzaak om initiatieven goed op elkaar af te stemmen zodat een consistent institutioneel systeem ontstaat. In het regeerakkoord is daarom opgenomen dat ROC's zich zullen gaan ontwikkelen als centra voor leren in brede zin. Daarnaast kan juist een pro-actieve houding van sociale partners in het verlengde van de centrale aanbevelingen, door het (stimuleren van het) gebruik van overheidsinstrumenten en de daaruit voortvloeiende best practices, bijdragen aan de in de preambule neergelegde ambities. Een werkgroep van overheid en sociale partners werkt op dit moment het idee van een persoonlijke ontwikkelingsrekening verder uit. Die pro-actieve houding geldt ook voor het bieden van kansen aan al diegenen die feitelijk nog geen startkwalificatie hebben gehaald. Indien nodig kan in de loop van het jaar uitbreiding van het ESF-budget scholing van werkenden een optie zijn die het overwegen waard is. De stuurgroep zal in de vervolgfase van haar werkzaamheden op al deze punten verder gaan. Daarbij zal ondermeer aandacht worden geschonken aan het randvoorwaardelijk kader waarbinnen de scholingsimpuls zijn maximale effect zal bereiken.

5. Tenslotte

In deze rapportage schetsen sociale partners, instellingen voor beroepsonderwijs en de overheid de gezamenlijke ambitie dat Nederland in 2010 een moderne kennissamenleving moet zijn, die zich kenmerkt door sociale cohesie, gebaseerd op een sterke kenniseconomie. Binnen Europa een koploper, zowel op sociaal gebied als economisch.

Het middel om daar te komen is: kennis. Alle beschikbare kennis moet zo goed mogelijk ontwikkeld en benut worden. Instellingen van beroepsonderwijs en scholing zijn in de toekomstige samenleving de hofleveranciers van kennis en opleiding. Zij zijn de motor achter de moderne kenniseconomie, die burgers, bedrijven en overheden continu in staat stellen kennis te verwerven, te vernieuwen en te ontwikkelen.

Zonder extra inspanningen is het niet mogelijk om beroepsonderwijs en scholing te transformeren tot deze moderne kennisvoorzieningen. Extra impulsen zijn daarvoor noodzakelijk. Impulsen om het totale aanbod aan onderwijs en scholing op orde te brengen en impulsen om de vraag naar kennis te stimuleren en te faciliteren.

De rapportage beschrijft hoe dat is te realiseren. De kolom van het beroepsonderwijs moet worden tot een aantrekkelijk en samenhangend stelsel van opleidingen voor reguliere leerlingen, deelnemers en studenten, maar ook voor andere doelgroepen, waaronder werkenden en werkzoekenden (aanbodszijde).

Om dat te bereiken, pleit de stuurgroep ervoor de extra impuls in te zetten voor drie terreinen:

1. in de leeromgeving (gebouwen en faciliteiten);
2. in het leerproces (pedagogisch-didactische ontwikkeling);
3. in de samenhang en afstemming (doorstroom vmbo-mbo-hbo).

Tevens moeten werkenden en werkzoekenden optimaal in staat gesteld worden om gebruik te maken van het (toekomstige) aanbod aan opleiding en scholing (vraagzijde). De centrale aanbeveling in het Kerstakkoord biedt een veelbelovend perspectief. De stuurgroep zal nauwgezet volgen op welke wijze deze centrale aanbeveling wordt vertaald in de CAO's. Zij zal daarbij bijzondere aandacht hebben voor zaken als de ontwikkeling van persoonlijke ontwikkelingsplannen en individuele leerrekeningen.

De kaders zijn geschetst en het signaal is afgegeven dat in de eerste plaats een substantiële extra impuls in het beroepsonderwijs noodzakelijk is als-

mede een extra impuls voor de scholing tot startkwalificatie van werkenden die tot voor kort werkloos waren. Daarmee is slechts de eerste stap gezet. De term "rapportage" benadrukt dat. De ambities reiken verder.

De stuurgroep spreekt de hoop uit dat de komende besluitvorming van het kabinet over de voorjaarsnota 2001 en de Kaderbrief 2002 zal onderstrepen dat het kabinet de in deze rapportage neergelegde ambities deelt. De stuurgroep hoopt dat dit mede tot uitdrukking wordt gebracht door het commitment van het kabinet op de maatregelen die zijn gericht op het realiseren van deze ambities. In het vertrouwen dat dit inderdaad het geval zal zijn, heeft de stuurgroep reeds een schets van zijn vervolgwerkzaamheden opgesteld die tot slot van deze rapportage wordt gepresenteerd in de vorm van een uitvoeringsagenda.

In de uitvoeringsagenda wordt een onderscheid gemaakt tussen drie sporen (kolom 1), die zijn opgedeeld in thema's (kolom 2):

1. Het aanbod van het beroepsonderwijs voorbereiden op de toekomst:
 - 1.1. Kwaliteit leeromgeving;
 - 1.2. Kwaliteit Leerproces, inclusief personeel;
 - 1.3. Versterking beroepsonderwijskolom;
 - 1.4. Sturing en monitoring;
2. Dwarsverbindingen: intelligente bruggen tussen beroepsonderwijs en scholing:
 - 2.1. Optimalisering infrastructuur;
 - 2.2. Andere maatregelen;
3. Scholingsmaatregelen:
 - 3.1. Werkenden;
 - 3.2. Werkzoekenden;
 - 3.3. Sturing en monitoring.

De uitvoeringsactiviteiten worden vervolgens uitgezet in tijdlijnen, waarbij steeds het startpunt wordt gemarkeerd. Het tijdpad is ingedeeld in drie perioden, die worden onderscheiden door herkenbare ijkpunten:

- A. Kolom 3: Periode tot aan de Voorjaarsnota (opstellen van de rapportage);
- B. Kolom 4: Periode tot aan het Voorjaarsoverleg (opstellen Scholingsafspraken) ;
- C. Kolom 5: Lange termijn agenda tot aan Lissabon 2010.

Onderstaand worden de perioden en de respectievelijke inzet en aandacht van de stuurgroep nog eens toegelicht. Het spreekt voor zich dat de uitvoeringsagenda zich met name richt op de perioden A en B. De stuurgroep ziet de besluitvorming van het kabinet over investeringen in het beroepsonderwijs uitdrukkelijk als een eerste stap die moet worden gevolgd door verdergaande stappen van alle partijen in het licht van de doelstellingen van "Lissabon 2010".

Ad A.

De aanbevelingen in de rapportage van de stuurgroep beperken zich in eerste instantie tot de periode tot aan de Voorjaarsnota. Feitelijk zijn daarbij alle aspecten aan de orde geweest, alhoewel sommige aspecten meer aandacht gekregen hebben dan andere. Voor de impuls van het beroepsonderwijs geldt dat met name aandacht is geschonken aan: actieprogramma vmbo, doorstroomagenda en innovatiefondsen. Het accent ligt daarmee vooralsnog op inhoudelijke vernieuwing.

Ad B.

De periode tot aan het Voorjaarsoverleg zal door de stuurgroep in de eerste plaats benut worden om op basis van de besluitvorming van het kabinet concrete invulling te geven aan de daaruit voortvloeiende activiteiten en wordt gestart met de implementatie en realisatie ervan.

Daarnaast zal de stuurgroep zich nader buigen over vraagstukken die zich nog in de fase van planvorming en overleg bevinden. Het betreft met name de volgende thema's:

- Scholing van werkenden en werkzoekenden zonder startkwalificatie.
- Voortijdig schoolverlaten en groenpluk.

Activiteiten op het gebied van scholing en de dwarsverbindingen waar in ieder geval aandacht aan zal worden geschonken zijn: samenwerking onderwijs - bedrijfsleven, ontwikkeling naar brede regionale leercentra voor beroepsonderwijs en scholing, individuele leerrekening, persoonlijk ontwikkelingsplan en scholing van werkzoekenden.

Onderliggende vraagstelling is hoe in het kader van de ambities voor 2010 arrangementen kunnen worden ontwikkeld waarin voor alle partijen effectieve, efficiënte faciliteiten voor scholing worden ingezet t.b.v. opscholing, in het bijzonder scholing i.h.k.v. de startkwalificatie.

Ad C.

Na het Voorjaarsoverleg is de vraag aan de orde of de stuurgroep haar activiteiten vervolgt, gericht op een verdere uitwerking van de beoogde transformatie van het geheel van beroepsopleiding en scholing ten behoeve van het regeerakkoord 2002. Aandachtspunt zal dan o.a. zijn de mogelijkheid en wenselijkheid van het aanpassen van institutionele arrangementen gericht op het versterken van prikkels voor vernieuwing en vraagoriëntatie (bekostiging, versterking positie lerende/afnemer). Input voor deze discussie zal (mede) komen uit de lange termijn verkenning onderwijs. Monitoring, evaluatie en het mogelijk nader vaststellen van beoogde maatregelen zijn daarbij eveneens aan de orde.

KOLOM 1 SPOREN	KOLOM 2 THEMA'S	KOLOM 3 UITVOERINGSACTIVITEITEN IN TIJDLIJN
Aanbod beroepsonderwijs Vorbereid op toekomst • Rendement • Voortijdig schoolverlaten • Responsiviteit	Kwaliteit leeromgeving • Actieprogramma vmbo	Huisvestings situatie vmbo Huisvesting mbo Outillage beroepsonderwijs Responsiviteit naar vraag en behoefte aan beroepsonderwijs
	Kwaliteit leerproces • Innovatiefondsen	Kwaliteit en deskundigheid docenten Stimuleren praktijkleren Experimenten pedagogiek en Didactische ontwikkeling Aanpassing wet- en regelgeving Kwaliteit examens mbo Regionale (en sectorale) samenwerking beroepsonderwijs Regionale en sectorale samenwerking beroepsonderwijs – b
	Versterking beroepsonderwijs- kolom • Doorstroomagenda	Programmatische afstemming beroepsonderwijs
	Sturing en monitoring • Accountability	
Dwarsverbindingen • Afstemming onderwijsaanbod op – behoefte • Responsiviteit • Voortijdig schoolverlaten	Optimaliseren infrastructuur • Doorstroomagenda	Samenwerking regionaal bedrijfsleven en beroepsonderwijs (bijv. MKB-adviseurs)
Andere maatregelen		
Scholingsmaatregelen • Faciliteren scholingsbehoefte • Stimuleren scholingsbehoefte	Werkenden	Impuls scholing voormalig werkzoekenden
	Werkzoekenden	
	Sturing en monitoring	

Rapportage

Scholingsafspraken

Lange termijn agenda

KOLOM 4

KOLOM 5

bedrijfsleven

Ontwikkeling monitoringssystematiek
Procesindicatoren

Monitoring door stuurgroep
Resultaatindicatoren
Kennispoort, uitbouw infrastructuur

Samenwerking en afstemming scholingsfaciliteiten en beroepsonderwijs

Zij-instroom en docentstages

Afspraken over managementuitwisseling

Groenpluk

Individuele leerrekening

EVC (elders verworven competenties)

Startkwalificatie

Persoonlijk ontwikkelingsplan

Monitoring door stuurgroep

Additionele maatregelen

Ontwikkeling monitoringssystematiek

Indicatoren

Employability-monitor

CAO-monitor

Vertaling in begroting 2003
en nadere voorstellen
regeerakkoord
op weg naar

Voorjaarsnota

Voorjaarsoverleg

